

компенсации расходов за счет средств пациента в год, то в некоторых случаях данный подход может быть финансово выгоден для застрахованных больных.

В заключении следует отметить, что для американского здравоохранения актуальной проблемой остается недоступность медицинских услуг или низкий уровень физической доступности населения к инновационным ПОП. Одними из эффективных путей решения данной проблемы стало принятие в 2014 г. «Affordable Care Act», более известного как «Obamacare». Данным документом были урегулированы многие вопросы, которые касались финансирования медицинских и фармацевтических услуг для социально незащищенных слоев населения. Учитывая особую социальную актуальность решения вопросов повышения доступности ПОП для больных раком в Украине предполагается, что разработка и принятие аналогичного по значению нормативно-правового документа будет иметь важное значение.

**Петровський М. О., Лебединець В. О., Ромелашвілі О. С.**

*Національний фармацевтичний університет*

**Аналіз аптечного ринку дієтичних добавок у Харківському регіоні**

*quality@nuph.edu.ua*

За визначенням Державної Фармакопеї України 2.0 дієтичні добавки (ДД) – це вітамінні, вітамінно-мінеральні або трав'яні добавки окремо та/або в поєднанні у формі таблеток, порошків тощо, які приймаються орально разом з їжею або додаються до їжі в межах фізіологічних норм для додаткового порівняно із звичайним харчуванням вживання цих речовин; дієтичні добавки також містять різні речовини або суміші речовин, у тому числі протеїни, вуглеводи, амінокислоти, істивні масла та екстракти рослинних і тваринних матеріалів, живі мікроорганізми та/або їх метаболіти, що вважаються необхідними або корисними для харчування та загального здоров'я людини.

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 19, ст. 98, з останніми змінами, внесеними згідно із Законом № 2639-VIII від 06.12.2018, ВВР, 2019, № 7, ст.41) надає таке визначення ДД: це харчовий продукт, що споживається у невеликих визначених кількостях додатково до звичайного харчового раціону, який є концентрованим джерелом поживних речовин, у тому числі білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінеральних речовин (цей перелік не є виключним), і виготовлений у вигляді таблеток, капсул, драже, порошків, рідин або в інших формах.

Незважаючи на наявність різних поглядів щодо ефективності й безпечності, дієтичні добавки залишаються однією з найпопулярніших споживчих категорій продуктів для підтримки належного стану здоров'я в усьому світі. Так, обсяг світового ринку ДД за різними даними у 2018 році оцінювався у суму від 108,4 до 132,8 млрд. доларів США. Для порівняння: за даними Evaluate Pharma обсяг світового фармацевтичного ринку у 2018 р. перевищив 1,2 трлн. доларів США. За оцінками експертів протягом наступних 5 років прогнозується збільшення цього ринку на 6,9 % щорічно, тоді як зростання ринку лікарських засобів (ЛЗ) прогнозується на рівні 3-6 %. За даними багатьох досліджень найближчими роками ДД можуть перевищити 30-40 % обсягу аптечних продаж. Окрім того, ДД продаються не лише в аптеках, але й через інтернет-магазини, мережі дистриб'юторів, медичні й косметологічні центри.

Таке поширення ДД пояснюється тим, що ця група товарів більш лояльно сприймається споживачами (найчастіше через інформацію про природний склад і нешкідливі компоненти) і є більш дешевою порівняно із ЛЗ. Для підприємств-виробників випуск ДД також є більш привабливим з причин того, що витрати на розробку, виробництво й виведення на ринок таких продуктів набагато менші, порівняно з ЛЗ. Наприклад, протягом останнього часу на ринок країн ЄС виводилося лише біля 30 нових молекул

біологічно активних сполук щорічно, третина з яких – високовартісні ЛЗ для лікування онкологічних захворювань. При цьому витрати на розробку й дослідження ЛЗ, наприклад, у 2017 р. склали 158,9 млрд доларів США і щорічно зростають на 4-5 %. На сьогодні провідні фармацевтичні компанії інвестують у наукові дослідження від 13 % (Celgene) до 36 % (Johnson & Johnson) свого доходу, що набагато більше, ніж витрати на розробку, дослідження й промоцію всіх ДД на світовому ринку.

На сьогодні лідером з виробництва ДД є США (35 % всього світового ринку ДД). За деякими даними понад 75 % американців купують і постійно приймають ДД. Значну частку світового ринку ДД займає й Японія, мешканці якої є лідерами за обсягом споживання ДД.

Серед країн ЄС провідною державою за рівнем ринку ДД є Італія (у 2015 р. реалізовано ДД на суму понад 1,4 млрд. євро, а до 2020 р. ринок збільшиться до 1,6 млрд. євро).

Ринок ДД в Україні є нестабільним, але постійно зростає навіть в останні роки, коли суттєво загострилася економіко-політична ситуація. Так, за даними аналітичної системи дослідження ринку «PharmXplorer» у 2011 р. обсяг ринку ДД в Україні становив 372 млн. грн, у 2013 – 496 млн. грн, у 2015 р. – 788,4 млн. грн, у 2017 р. – в 1,57 млрд. грн. Наведені дані свідчать про суттєвий інтерес споживачів та динамічний розвиток ринку ДД у нашій країні. Такій ситуації сприяє інтенсивна рекламна компанія та промоційна діяльність з реалізації цієї продукції. Наприклад, згідно із дослідженнями Національної ради з питань телебачення та радіомовлення, проведеного у листопаді 2017 р., частка реклами лікарських засобів та харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок становила 29 % від загального обсягу реклами. На окремих каналах обсяг такої реклами навіть перевищує 50 %.

Питома вага реалізації вітчизняних ДД в аптечних закладах України у натуральних показниках складає майже 51 %, але в грошовому вираженні їх частка не перевищує 35 %. Серед вітчизняних виробників ДД лідирують Орісил-Фарм, Фармак, Натур+, Еліт-Фарм, Осокор, Адоніс, Гритчин, серед іноземних – Fitorpharma (В'єтнам), Walmark (Чехія), Евалар (РФ) тощо. Серед країн, звідки до України надходять ДД, можна виділити Індію (12 %), Німеччину (9 %), США (7 %), а також Швейцарію, Францію та Канаду (сукупно 6 %). У незначній кількості присутні ДД таких країн-виробників як Японія, Корея, Таїланд, Іспанія, Італія та країни Прибалтики.

Аналіз ринку ДД показав, що серед вітчизняних виробників ДД виробляють як великі фармацевтичні заводи, так і невеликі приватні підприємства нефармацевтичного профілю.

За результатами проведеного нами соціологічного дослідження серед аптек міста Харкова і Харківської області з'ясовано, що за формами випуску представлені в аптеках регіону ДД продаються в основному у вигляді капсул – 45,4 %, таблеток – 34,1 %, саше – 3,9 %, льодяників – 3,7 %, сиропів – 3,5 %, крапель – 3,2 %, пастилок – 1,7 %, розчинів – 1,5 % та у незначному обсязі – в інших формах.

Також нами проведено аналіз регіонального ринку ДД відповідно до класифікатору ДД, наведеного в довіднику «Компендіум. Лікарські засоби». Так, з'ясовано, що на досліджуваному ринку представлені всі наявні у класифікаторі класифікаційні групи. Рейтинг очолює група ДД, що підтримують функції органів травлення – 16,9 %. Друге місце займає група ДД, що впливають, переважно, на процеси тканинного обміну – 9,1 %. Третє місце належить групі ДД, що є джерелами мінеральних речовин – 8,5 %.

Найменше за кількістю представлені групи ДД, що впливають на процес детоксикації і сприяють виведенню з організму чужорідних і токсичних речовин – 2,5 %, для осіб, контролюючих масу тіла, – 2 % та ДД, що впливають на лактацію – 0,5 %.

Нижче представлені топ-5 торгових найменувань ДД за обсягом аптечних продажів з вересня 2018 по вересень 2019 року (у вартісному вираженні).

Таблиця 1.

Найбільш продавані дієтичні добавки в аптеках м. Харкова та Харківської області

Класифікація ДД за довідником «Компендіум»	Торгове найменування	Місце
Джерела мінеральних речовин	Супрадин Актив, таблетки (Bayer)	1
Ті, що впливають на процес детоксикації	Атоксил, гель (Орисил-Фарм)	2
Ті, що підтримують функції органів травлення	Лактіале, капсули (Фармак)	3
Ті, що впливають на процеси тканинного обміну	Гематоген, плитка (Натур+)	4
Ті, що підтримують функції органів травлення	Бетаргін, розтвор (Pharmatis)	5

Дослідження показали, що серед ДД, які представлені в аптечному сегменті на території України, найбільш популярними є загальнооздоровчі добавки та добавки для підтримки функції органів травлення. Практично всі ДД позиціонуються як природні чи ідентичні природним. Найменування та склад ДД, що пропонуються на ринку, повторюються, за невеликим виключенням, майже в усіх компаніях-дистриб'юторах і аптеках, що їх реалізують.

Зважаючи на значне поширення ДД на вітчизняному ринку, а також на їх потенційний вплив на організм людини і, одночасно, слабе державне регулювання ринку цієї продукції, ми вважаємо за потрібне розширити дослідження у напрямку формування концепції забезпечення якості ДД протягом їх життєвого циклу з акцентом на розробці й виробництві.

<sup>1</sup>Слободянюк М.М., Самборський О.С.

<sup>1</sup>Національний фармацевтичний університет

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», Україна

**Дослідження організаційно-економічних особливостей екстемпорального виготовлення ліків в аптеках та розширення обсягів продажів**

[veritas\\_kh@ukr.net](mailto:veritas_kh@ukr.net)

**Вступ.** Важливим джерелом ліків для більш повного та якісного забезпечення населення фармацевтичною допомогою є екстемпоральне їх виготовлення в аптеках, на яке впливає ряд як позитивних, так і негативних факторів. Особливого значення набуває таке джерело при поповненні асортименту ліків відділень лікарень через систему лікарняних або міжлікарняних аптек. Товарна політика дрібносерійного або персонального виготовлення лікарських засобів (ЛЗ) в Україні стабільно зростає. Кількість аптек, які мають ліцензію на таке виготовлення ліків, складає всього біля 1,7% від загальної їх кількості. Держава, на жаль, нічого не робить для заохочення розширення виготовлення ЛЗ в аптеках, номенклатура яких не виробляється фармацевтичною промисловістю. На такі ліки зберігається 20% ПДВ (а не 7% як на ліки промислового виробництва).

**Мета.** Дослідження напрямків щодо можливого збільшення обсягів продажів продукції аптечного виготовлення та досягнення дохідності й прибутковості виробничого відділу аптеки.

**Методика дослідження.** Використано логічний метод, контент-аналіз та методи маркетингових досліджень.

**Основний матеріал дослідження.** Проведені дослідження показують, що в той час, як в Україні число аптек, що займаються екстемпоральним виготовленням ліків, скорочується, то в сусідній Польщі екстемпоральні лікарські засоби (далі – ЕЛЗ) можна отримати в 99% випадках. Встановлено, що в таких країнах як Швеція, Польща, Німеччина, Австрія, Франція необхідність екстемпорального виготовлення визнана як медичними спеціалістами, так і самими пацієнтами, а така діяльність аптек заохочується на державному рівні. Особливо якісна система аптечного виготовлення ЕЛЗ набула у Швеції. Як результат – виготовлення в умовах аптеки ліків в цих країнах займає біля 20% від усіх ЛЗ, випущених за рецептом.